

Det blodiga Vietnamkriget

Klockan var kvart över tolv den 30 april 1975 när soldater ur den nationella befrielsefronten, FNL, hissade befrielseörelsens fana över presidentpalatset i Saigon. Segern var ett faktum. Över hela världen jublade miljontals människor över en seger som visade att världens starkaste militärmakt, USA, inte var oöverbinnerlig. Men segern hade vunnits till ett fruktansvärt pris. Mer än två miljoner hade dödats och stora delar av landet hade förötts.

I och med Japans kapitulation i augusti 1945 kunde den vietnamesiska befrielseörelsen, *Viet Minh* – Vietnamesiska självständighetsförbundet – överta makten i större delen av den forna franska kolonin som hållits ockuperad av Japan. Viet Minh var en folkfront under det stalinistiska vietnamesiska kommunistpartiets ledning. Vid ett massmöte den 2 september 1945 med hundratusentals deltagare i Hanoi utropade Viet Minhs ledare Ho Chi Minh landets självständighet.

Frankrike försöker återerövra sin koloni

Men trots att Viet Minhs ledare förklarade sig beredda att låta Vietnam stanna kvar i den Franska Unionen och uttryckligen hävdade att de var motståndare till en socialistisk samhällsomvälvning var inte Frankrike berett att ge upp sina anspråk på Vietnam. I sin iver att visa på hur kompromissvilliga de var drog sig inte de vietnamesiska stalinisterna för att terrorisera de krafter som förkastade försöken att kompromissa med den gamla kolonialmakten. En av de grupper som främst drabbades av terrorn var trotskisterna, som hade ett starkt stöd inom arbetarklassen i Saigon. Flera av deras ledare avrättades av stalinisterna.

De franska ambitionerna gynnades av att Sovjet, USA och Storbritannien kommit överens om att i likhet med Korea dela upp landet i två tillfälliga ockupationszoner, den norra under nationalistkinesisk kontroll och den södra under brittisk. Med hjälp av dessa styrkor kunde fransmännen åter få fotfäste i sin forna koloni. I synnerhet som Viet Minh till att börja med välkomnade de brittiska och nationalistkinesiska styrkorna – bara för att upptäcka att de hade för avsikt att bana väg för fransmännens återkomst. Som brigadgeneral Douglas Gracey, den officer som utsetts till de allierade styrkornas befälhavare lakoniskt uttryckte saken: *"Jag välkomnades vid ankomsten av Viet Minh. Jag sparkade omedelbart ut dem."*

I slutet av 1945 hade Frankrike redan återtagit kontrollen av södra Vietnam. I ett försök att blidka fransmännen slöt Viet Minh en överenskommelse som tillät de förra att landsätta trupper även i norra Vietnam. I november 1946 besköt franska örlogsfartyg hamnstaden Haiphong i ett avsiktligt försök att provocera fram en militär uppgörelse. Det krig som följde kom att pågå i flera år, ända fram till Viet Minhs helt avgörande seger i maj 1954 över de franska elitstyrkor som forskansat sig i djungelfästet Dien Bien Phu i norra Vietnam.

Det delade Vietnam

Men trots att Viet Minh stod som segrare accepterade det att gå med på en temporär delning av Vietnam längs den 17:e breddgraden i avvaktan på fria val. Valen som var tänkta att hållas 1956 skulle skapa underlag för en återförening av landet. Viet Minh skulle förvalta den norra delen av landet och den sydvietnamesiska lydregim under Bao Dai, som Frankrike skapat, skulle förvalta den södra i avvaktan på valen. Bao Dai var Annams – det mellersta Vietnams – siste kejsare och hade lett en marionettregim under den japanska ockupationen. Men USA, som i krigets slutskede finansierat större delen av de franska krigskostnaderna, tänkte inte respektera överenskommelsen i Genève.

USA var nämligen medvetet om att ett val skulle ge det kommunistledda Viet Minh makten. Den dåvarande amerikanske presidenten Eisenhower skrev senare i sina memoarer: *"Jag har aldrig talat eller korresponderat med någon som har minsta kännedom om indokinesiska frågor, som inte hållit med om att hade val hållits strax efter striderna, skulle kanske 80 procent av befolkningen ha röstat*

för kommunisten *Ho Chi Minh* som ledare hellre än statschefen *Bao Dai*." Detta var något som USA till varje pris ville förhindra. Det var för övrigt den röda tråden i alla de målsättningar som genom åren diskuterades av USA:s Nationella säkerhetsråd; Till varje pris måste det strategiskt viktiga Sydostasien försvaras mot "*kommunistisk omstörtning*".

FNL

I strid med Genèveöverenskommelsen utropades med amerikanskt stöd den sydvietnamesiska "Republiken Vietnam" i oktober 1955. Bao Dai fick foten av USA:s favorit, Ngo Dinh Diem, som installerad sig som president. Hans konservativa och proimperialistiska regim blev snabbt impopulär. Diem svarade på protesterna med terror. Tusentals människor fängslades eller dödades. Först nu och som en reaktion på utvecklingen i södra Vietnam konfiskerade den stalinistiska regimen i Nordvietnam de privata företagens och köpmännens egendomar och upprättade en byråkratiskt styrd kommandoekonomi. De tog också initiativ till att skapa den nationella befrielsefronten – i Sverige kallad FNL efter sin franska förkortning – i Sydvietnam.

Trots den politiska och sociala omvandlingen av norra Vietnam inskränkte sig denna efterföljare till Viet Minh till att förespråka ett borgerligt demokratiskt och nationalistiskt program – som om inte perspektivt på återförening omedelbart reste frågan om vilket samhällssystem som skulle gälla i det förenade Vietnam. På grund av den sydvietnamesiska regimens diktatoriska och korrupta karaktär kom dock FNL sakta men säkert att få kontroll över allt större delar av den sydvietnamesiska landsbygden. I många områden utövade den sydvietnamesiska regimen makten bara så länge det var ljus. Med natten tog FNL över.

USA trappar upp

USA fortsatte att trappa upp sina insatser. I slutet av 1961 fanns det över ett och ett halvt tusen amerikanska soldater i Vietnam, ett år senare nära tiotusen. Trots att den alltmer hatade Diem störtades med tyst amerikanskt bifall 1963, fortsatte den sydvietnamesiska regimen dock att försvagas. I ett försök att motivera ökade amerikanska insatser för att rädda en regim som de själva bedömde på kollapsens rand, iscensatte USA det så kallade Tonkinbuktsintermezzot i augusti 1964. Nordvietnam anklagades för att helt oprovocerat ha angripit amerikanska krigsfartyg på internationellt vatten. Med denna, som det sedermera kröp fram, lögn som förevändning kunde USA inleda terrorbombningar av Nordvietnam och ytterligare öka sina militära insatser.

I början av 1968 fanns det nära en halv miljon amerikanska soldater i Vietnam, förutom mer än 600 000 man i den sydvietnamesiska armén och tiotusentals soldater från Sydkorea, Thailand, Australien och Filippinerna. Som om inte allt detta vore nog iscensatte CIA en hemligstämplad kampanj – Operation Phoenix – i syfte att avrätta de människor som misstänktes vara medlemmar av FNL. Det var mot denna bakgrund som den amerikanske befälhavaren i Vietnam, Westmoreland, förklarade att han ansåg att segern nu var inom räckhåll.

Tet-offensiven

I slutet av januari slogs dock illusionerna om en snar seger i småmulator. Då inledde FNL sin nyårs- eller Tet-offensiv i hela Sydvietnam. Ett FNL-kommando lyckades till och med ockupera den amerikanska ambassaden i Saigon. Tet-offensiven slogs tillbaka och FNL befann sig nu för första gången på mycket länge på defensiven till följd av de stora förluster det åsamkats.

Ställd inför militärens krav på ökade truppinsatser och de allt högre politiska kostnaderna, förklarade dock den amerikanske presidenten Lyndon Johnson att han var beredd att inleda fredssamtal och att han inte hade några planer på att ställa upp för omval – antikrigsoppositionen hade blivit honom för stark. Johnson kunde inte längre framträda offentligt utan att mötas av en antikrigsdemonstration. "*LBJ, how many kids did you kill today?*" /LBJ, hur många barn har du dödat idag?/ hördes i demonstrationer över hela USA.

Johnson efterträddes av Richard Nixon, Eisenhowers vicepresident, som under valkampanjen

påstått sig ha en hemlig plan för att göra slut på kriget. Planen visade sig innebära "vietnamisering" av kriget. Genom att ta hem de amerikanska styrkorna och istället låta Saigonregimen stå för krigandet skulle den starka antikrigsrörelsen desarmeras.

Klar majoritet mot kriget

När den första antikrigsdemonstrationen hölls i Washington 1965 hade 20 000 slutit upp, i november 1969 demonstrerade en halv miljon människor mot kriget bara i Washington. Opinionsundersökningar började visa att en klar majoritet av USA:s befolkning ansåg att USA skulle lämna Vietnam.

När Nixon 1970 lät invadera Kambodja för att skära av FNL:s försörjningslinjer, möttes han av våldsamma protester. En rad universitet ockuperades av sina studenter som höll protestmöten och seminarier mot kriget. Antikrigsopinionen trängde till och med in i armén. Vägran att tjänstgöra i Vietnam blev allt vanligare, samtidigt som protester mot kriget började göra sig hörda även bland de amerikanska soldaterna i Vietnam. Tiotusentals inkallade valde att antingen vägra att inställa sig för tjänstgöring eller desertera.

Saigonregimens kollaps

I början av 1973, efter årtal av förhållningar, gick USA till slut med på att underteckna ett vapenstilleståndsavtal. Några månader efter avtalets undertecknande lämnade den siste amerikanske soldaten Vietnam. Men vapenstilleståndet bröt snart samman och kriget i Sydvietnam flammade upp på nytt. Den med amerikanska medel till tänderna beväpnade sydvietnamesiska regimen visade sig vara rutten ända in i mörket. Lämnad på egen hand kollapsade den snabbare än vad till och med dess motståndare väntat sig.

Segern hade vunnits till ett fruktansvärt pris. Cirka en halv miljon vietnameser förlorade livet under det första Indokinakriget mot Frankrike, under det andra antas 2 till 3 miljoner vietnameser ha dött – och dessa siffror säger inget om de miljoner och åter miljoner av lemlästade och hemlösa. Förödelsen var fruktansvärd. Mer än 7 miljoner ton bomber hade fällts över landet, vilket var mer än dubbla den mängd som fällts under det andra världskriget. Mängder av byar i södra Vietnam hade också raserats och befolkningen tvingats att flytta i fåfänga försök att isolera FNL. Till detta kom effekterna av de enorma mängder av kemiska bekämpningsmedel som använts av USA för att avlöva djungelområden.

Den politiska betydelsen av vietnamesernas sega kamp kan inte nog värderas trots dess stalinistiska ledarskap. Samtidigt som deras kamp framkallade den djupaste politiska krisen sedan 30-talet i USA, visade den att till och med världens mäktigaste imperialistmakt var möjlig att besegra.

Anders Hagström

Socialistiskt Alternativ 220303